

STATE OF THE (CREDIT) UNION

INTEREST ISSUES

SOURCES / מראי מקומות

1. קיצור שלחן ערוך סי' סה אות כח
2. הגהות לחם הפנים שם
3. שו"ת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ג סי' לא
4. שו"ת מהרי"ט ח"א סי' קטז
5. שו"ת אגרות משה אבן העזר ח"א סי' ז
6. קובץ תשובות יורה דעה סי' קכד אות א
7. שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' א אות יא-יב
8. שו"ת דברי דודים סי' ט

Introduction

Defining the nature of Jewish—Non Jewish partnerships, especially when in the form of shareholders in public companies, is very relevant in הלכה and impacts the laws of ribbis, chametz on Pesach, Melocha on Shabbos, and benefiting from איסורי הנאה.

Rav Shlomo Gantzfried (the Kitzur Shulchan Aruch) was the first (1864) to render a halachic decision to prohibit loans by banks that were partially owned by Jews (to other Jews) due to ribbis. He added a footnote (הגהות לחם הפנים) to serve as a rebuttal to some of the issues that his contemporaries had with his psak.

The Shoel Umeishiv (Rav Yosef Shaul Nathanson) and the Shu"t Maharit present two of many arguments to permit such loans due to the fact that it was brokered by a different party other than the Jewish share holders.

Rav Moshe Feinstein and Rav Yosef Shalom Elyashiv suggest that today's banks which are corporations and are not a standard partnership do not pose a problem unless the Jewish share holders own a significant share in the company. However, Dayan Yitzchak Yaakov Weiss in Shu"t Minchas Yitzchak was stringent, and considers shareholders to be regular partners.

Terms

שפארקאסע—savings bank

בעלות מוגבלת—limited ownership due to the nature of corporations

שערס, מניות—shares

קאמפאניעס—companies

קיצור שלחן ערוך סה הלכות רביית

[הראשון לאסר שותפות בבאנק היכא שיש אפ' מיעוט בעלים ישראל]

כה מעותיו של ישראל מופקדים ביד א"י והלוה אותם לישראל בריבית. אם היו אחריות הא"י שאם יאבד החוב יתחייב הוא לשלם במעותיו. מותר. ואם אינן באחריות הא"י. אסור (ק"ט). ולכן במקום שיש קבוצת מעות (שפרקאסע) (קופות חקון) וכדומה) שיש לישראלים חלקם (אקציעון) (מניות) בהם וישראלים לוויים משם בריבית. אע"פ שהממונים המה א"י מ"מ נראה לי דאסור גמור הוא. ולכן אסור ליתן לשם מעות (כי שמא ילוה ישראל שאינו הגון). וכן אסור ללוות משם (כי שמא נתן לשם ישראל שאינו הגון*):

לחם הפנים

ע' ביו"ד סי' קס"ט סעי' כ"א וסעי' כ"ד ואף דכאן גם מלוים ולויים א"י מעורבים הרי ה"ז והש"ך כ' בשם הריב"ש דהוי רבית דאורייתא ובדאורייתא לא אמרינן ברירה. והא דהרמ"א בס"י ק"ס סט"ז בשם רש"י בע"כ צריכין לחלק באיזה חילוק ע"י שם בחו"ד. וברמ"א שם כתב בשם המוהרי"ק דאם השליח עושה שטר על שם המלוה הוי כאלו הלוה לו המלוה בעצמו וא"ר משום דהשטר עביד ליה עיקר הלוואה וגם כאן עושין השטר על שם השותפין המלוים. ולכן לפע"ד אין כאן שום היתר ועל המיקל להביא ראיה. ודע כי גם בענין הגורלות (לאועון) וכן הבסחת הילדים (קינדער אסעקוראציאון) אשר הריוח בא מרבית וישראלים מעורבים בהם אני נבוכך מאד איש בזה היחור:

שו"ת שואל ומשיב

[תמה על הקשו"ע וכתב ב' טעמים להתיר]

סימן לא קלות וכ"ע לח כצור סרע סעולת"ג סעופלג צחורס וירלס יורס

וכ"י עות' סלעס גאלכפריד כ"י אנד"ק אונגוואר. עכצנו סניעני צענס קודק סעצר ולז' ס"י לי כעס עכצניס סנחול"ס ותמול ס"י לוס וס"וס קנתי לסעי"צ והנס אודות סעפארקאקסא ס"ע עלויס ישראלים סרעס צחצורס ולוין סרעס ישראלים צעצורס וע"ז רלס וע"ל לאקור צעציל סרעס וא"י סעצחי ל"ע לסעמח רע"י דע"י סליח מותר כאן סול עכ"ס ע"י סליח ולף לסעולקים על רע"י כאן כ"ע מודיס דחל חין עצור ססיסודיס נוחים סריות לסעלרין סיסודיס וע"ז צל מע"ל סניה לעצור סערי סחצרות על סעלות כע"ס סעוס דעח ס"י ק"ס והיס כאן וגם סל ככס סעע"ח על סס סעלות וכסח"י גוכל כחוצ סעסר"ס דס"ל כחילו לוס סעלות צעלמו לסלות וסאר"ך צוס וא"י סעס על מע"ל דחין. עכ"ן לזס דעס סעצר כחצ על סס סעלות סוי כחילו לוס סעלות צעלמו חל סלות ועצור סעלות וסלות וכס"ג סעליח סכחן סעעות סוי כחילו עצד מעסס קוף צעלמו חצל עס עכ"ט לכאן חצו עצור ח"י סעלו"ג וסלות ישראל וסלח כל סעכ"ן סול צעוססות וסעעוס מעורצ וחולי סיסודי סלות סמחן סעצר או לסועך סול לוקס סעעות סל סעכ"יס סעוסספ"ס וכן לסיעך וחין לוער דסל חין צריס צדחורייתל וחולי צעעעות סעלו"ג ישראל"י לסלות סיסודי ד"ל דצדצר סכצלל ועצורצ ל"ע עכ"ן צריס דכולי סל ח וסל זס וחס סיע"ן יס או סל זס סול או סל זס וצלח"ס כרלס לי דכאן צל סליקור ע"י סערוצוס וכס"ג דעס ססוקי צעעורס ד' למד ד"ס וסידך דכל ססליקור לל ס"י קודס סעערוצוס וס"י סיסר חס"כ כעצח סליקור צעערוצוס יס צריס סן חע"ג דעע"ח ססוקי ס"ל דוקח לע"ד יס צריס וע"ז סקסו

דאיכ נקדי חדל וכינא ים צריס ועין חלקו דכל סייסאיכור קודם לים צריס
 ואיכ זס דוקא לעיד ים צריס אזל לעיד חין צריס חף צכהיג סייסצחערוצו
 אפריק דחין צריס אזל סעעין חוקי קומס צי עיח עפענע דחף לעיד
 חין צריס טייך קצרה סמוק' וכן סעין סמוק' יויע צחעורה פי' וואו עיג
 סס וצניאור דצרי סמוק' סארכטי צסצונס וגס דרשטי צפרקי ענת ססוני
 זס לי עריס רצות אונסם צלחיס לים כאן ססענר כחוצ על סס סענלות
 דחין עצורר עי סענלות ועי סלות מסענלות סיפורי וכעיס וכעין זס עלימו
 לענין ערצ צמסרעדיס סוצל צטיך חויע סי קריע צכהיג סלח עצורר
 עי סענלות לים ערצות ועי' סועיס וקלח'ס סס עס ספלעלו צזס וואי כחצתי
 צסצונס צאריכות וסצחטי דצרי סמוק' צקידוסין ייע דיס אומר דכל סלח
 דצרי לעקדס לים ערצות עי' וסיס לענין רציה צכהיג סחין עצורר עי סענלות
 לסיסודיס כיון סכולס סוחעיס וכן להיסך לים איכור רציה לכיס חף
 לסחולקיס על רטיי ועיכ לפעיד ססיחר צור ונקלח לכל עדה צרי 'סרלל
 סענסיס ק' ולדעמי כסיחור רידיסיס ידיסיס סחור צו עוס ועל דצרי סזייגנר

שו"ת מהרי"ט

[עוד סברא להתיר-כיון שנעשה ההלואה ע"י

פקידי הבאנק ולא ע"י הבעלים]

ועוד חגי אומר שאפילו אם ידע בעל המעות שהיה לישראל חצירו,
 כל שהמעות משועבדין להקדש לה נאסר רציה על צע
 המעות. שיש לדמות' לחותה' שאמרו בשלהי עיי צכיה דלס ישכור
 אדם מרהלו לכותי מפני שהיא נקראת על שמו והכתי שושב צו
 מלחכה צעצות וצימיס עוציס. ואמרי אזל שדכו לנכרי שרי עסי
 טעמא אריס אריסותיה קעציד. ופרשיי זיל אריסא הוה וקבלה
 עליה למחלה לשליש ולרביע ועליו מועלת לעשות עד כאן. וכתב כרין
 צהלכות ומיהא ממעין דכיון דיש לנכרי חלק צפירות השדה אפיפ
 שישראל נהנה ממלחכה שנת מותר דנכרי אדעתא דנפשיה קעציד
 והנחת ישראל ממילא חתי הילכך שרי. ומכאן חגי למד לישראל שנתן
 מעות לנכרי צעסקא להחעסק צהס למחליה שכר והלוח מהס הנכרי
 לישראל צרציה חעיפ שצעל המעות יודע כשנתנס לישראל אפילו לבק
 רצותא דאסרי היכא דידע שצח אחריות החוצ על ישראל חצירו
 הכא שרי דכיון דחגי זוזי משהפצד לנכרי המקבל למחליה כשכר
 ואפילו כי ידע לה מלי מעכצ מלהלוה שכוח רוחה להשתכר צאשר
 ימלא וכי קעציד אדעתא דנפשיה קעציד וכי היכי דנכרי שאיע
 שותף החיר רשיי זיל צשלח ידע צשותף שרי חף כשיודע. וצבקדש נמי
 כיון שהמעות משועבדין למה שייעדיפו יחר על שעה למחא לנודך
 ההקדש חעיפ שצעל המעית יודע שנתנוס צהלוחה לישראל מותר
 לו ליעוג חלקו שהתנה דכי יחצי גוצריס אדעתא דבקדש יחצי כדי
 שיהיה ריוח ההקדש יוחר צעות, וחעיפ ששנו מדעת הצעלים הא
 קיימא לן צמשנה חס פחתו פחתו לו ואס הותירו הותירו לאמלע:

ובדבר ליקח שערס מקאמפאניעס שעושין מלאכה ומסחר בשבת הא חזינן שנתפשט להיתר והטעם פשוט שאין להחשיב את הקונים שערס שהוא רק משהו מהמסחר שאין להם שום דעה בהמסחר אף לענין חלקם לבעלים של"ד לשותפות במקצת שיש לו דעה כבעלים. וגם אין הקונה שערס רוצה להיות בעלים בהמסחר ואינו רוצה לקנות כלום בהמסחר אלא הוא רק כקונה ריוח והפסד שיהיה בהמסחר לפי סך כך וכך שקנה. ויותר נראה שאין בהם גדר קנין בדינא שהוא לקנין דבר שלא בא לעולם, רק מצד קניני דיני המדינה. ומה שלפי תנאי המכירה יש לבעל השערס דעה לבחירת פרעזידענט הוא רק פטומי מילי בעלמא כי למעשה משאירין לעצמן יותר מהרוב שלא שייך שיאמרו דעה וגם הקונים אין רוצים לומר דעה בזה כי אין כוונתם לקנות זה ולכן לע"ד אין לחוש למה שעושים הבעלים דהקאמפאניעס שאינו נוגע להם. ואף אם יש גם יהודים בהבעלים אין להחשיב מסייע לעוברי עברה שהמסחר יעשו גם כשלא יקנה שערס מהם כי לא חסר מי שיקנה שערס והקונה קונה רק לטובת עצמו ולכן אין בזה שום איסור וכמו שנוהגין הרבה בנ"א ואף יראי חטא לקנות. אבל ודאי לקנות מדה מרובה כ"כ עד שיתחשבו בדעתו יש לאסור אף בפעקטערע ומסחר של עכ"רם כיון שלא התנו כמו שצריכין להתנות כשעושה ישראל שותפות עם עכ"רם כדאיתא בש"ע אר"ח סימן רמ"ה.

והנני ידידו מוקירו.

משה פיינשטיין

שאלה

קובץ תשובות להרב יוסף שלום אלישיב

א. במקרה ויש לבעלי המניות זכות הצבעה בעניני הבנק אבל הוא זכות מוגבלת הזכות הזו הוא רק לבחור נחבר ההנהלה של הבנק לאיזה זמן מסויים וזאת זה אין להם דיעה בהנהלת הבנק האם חשיב בעלי המניות כבעלים של העסק.

א. מילתא דפשיטא היא דהבעלים הם אלה שאצלם רוב המניות, והלום ראיתי שכבר הורה זקן באג"מ אהע"ז ח"א סי' ז' בנוגע לענין שבת ול"ש פשוט שאין להחשיב את הקונים "שערס" לבעלים שאין להם שום דיעה במסחר ול"ד לשותפות במקצת שיש לו דיעה כבעלים ומה שלפי תנאי הסכמה יש לבעלי ה"שערס" דעה בחירת פרעזידענט הוא רק פטומי מילי

יא) אבל באמת אין בסברתינו כדי להוכיח על כלל כל צעלי מניות לחומרה, וגם אין בסברת הרב הנ"ל כדי להוכיח על כל צעלי מניות להלל, ואפרש דברי, דהנה הא צודאי יש להוכיח מסברתינו, דהא בעצמה מה שנעשה לאישיות משפטית עפ"י הדין לשלילה, ולומר דמה שהבעלים יש להם עוד דעת בעלים בגוף העסק לא מעלה ולא מוריד, זה צודאי ל"מ עפ"י הדין להקל, אבל עדיין יש לחלק בין בעלות גמורה ובין בעלות מוגבלת, ככח בעלות לחיוב, ולומר דשאני היכא דצעלי המניות המה בעצמם העוסקים בהעסק, ויש להם בהעסק דעת בעלים בלי הגבלה, דאז אף שמוגבלת בעלותן לשלילה, שפיר יש להם דין בעלות לכל הנוגע לדינא דאסורא, אבל היכא דאין המה בעצמן מנהלי העסק, ומוגבלת בעלותן גם לחיוב, דאז אין להם דין בעלים, — אבל גם ראיית הרב הנ"ל מסברא דלעיל להיפוך אין רא"י ג"כ, דשאני נירות של הממשלה דשם אין בעלות כלל לחיוב, ולא רק מוגבלת, דאילו בחברת מניות נשאר עוד הרבה ענינים השייכים לבעלות, שיש להם עכ"פ חוות דעת מוגבלת וכמ"ש הרב הנ"ל בעצמו, בדברים נכונים כנ"ל, וא"כ י"ל דלא עדיף ממה דאיתא (בנדריס דף מ"ח ע"א), דכל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה, וכתבו הרא"ש והר"ן ליישב דל"ק ממתנה ע"מ להחזיר, דהתם כל כמה דלא החזיר, הוי מתנה גמורה לכל מה שירצה, אבל הכא אין צידם להקנותם לשום אדם עיי"ש, וכמו כן הכא באותה מדה שהבעלות נשארה ציד צעלי המניות, אף דבעלותן מוגבלת, מ"מ בזה המדה נחסרה מיד המנהלים את העסק, ופשיטא דאין צידם להקנותם לשום אדם, רק אם הוי לטובה צעלי המניות, וממילא לא יראה עדיין מרשותם לגמרי, ובנוגע לחמץ ד"ז תלוי בפלוגתא שבין הטו"ז והמג"א (בא"ח סי' רמ"ח) [רמ"ן] טו"ז סק"ה מג"א סק"י"א), ורוב האחרונים ס"ל כהטו"ז, דהיכא דל"ה הפקר גמור אינו מועיל להפקיע איסור שביתת בהמתו וחמץ בפסח עיי"ש, — ועוד י"ל דהוי כעין גט צידה ומשיחה צידו (גיטין דף ע"ח ע"ב), דהרי צידם של צעלי המניות אם כולם מסכימים לבקר העסק, אין מידם מליל, ומה"ט י"ל עוד דדומה למה דאיתא בש"ס בכמה מקומות, דהואיל ואי צעי איתשל עלה ממוני' הוא.

ממשלתי (באנק-נאטם), שאין לבעליהן אף זכות הצבעה בהעסקים של המדינה, והוא הדין במניות ממין שקוראין (א-שערס) מניות א', שאין לבעליהן זכות הצבעה בעניני החברה, באלו שפיר י"ל שהמה כמו שטרי מלוה, על תנאי שיקה חלק מהריוח לפי אחוז, וכן להפסד, ויש לדון רק משום קבלת אחריות בנוגע לחמץ, אך י"ל דהוי כמקבל אחריות על חמץ של עכו"ם בבית עכו"ם, ויש לזרף ג"כ דברי הזית רענן (סקוף ח"א אות י"א) הוצא בשד"ח הלכות חו"מ ובמעדני שמואל סי' קי"ד סק"ו), דהיכא דאינו חייב לשלם בעד החמץ, ורק שאם יאצד החמץ לא ישיג חובו, וכשלא יאצד החמץ, הרי החמץ יגרום לו להשיג תשלומי חובו שמגיע לו מהנכרי בעד החמץ, דמי לשטרות דנקרא רק גרמי ולא גורם לממון ממש עיי"ש, וכן י"ל בנד"ד, דלא נתחייב לשלם בעל המניות מביתו אם יפסיד, רק יפסיד חובו, י"ל דל"ה כקבלת אחריות.

יב) והיוצא מכל הנ"ל, דאין שום רא"י לומר דבעלות מוגבלת ל"ה בעלות, ואדרבה יש סברות להיפוך, ושוב חוזר הדבר לסיני, דיש להם לבעלי מניות דין בעלות והמה כשותפים דעלמא, וכעת אקבע בזה עוד מסמרות בראיות מדברי הש"ס ופוסקים, דדין בעלות לבעלות מוגבלת, ומדין לצור גופי' שרצה הרב שם להביא לרא"י דל"ה דין בעלות, משם מוכח אדרבה דיש להם דין בעלות, דודאי פשיטא דאין עדיפות להבעלות של כל יחיד ויחיד שהתנדב לנכסי הצבור, בנכסי הצבור, יותר מהבעלות שיש לבעלי מניות בנכסי החברה, וגם לשלילה, כנהוג היום שאין נכסיו הפרטיים אחראים בעד חובות הצבור, נוסף ע"ז שאין להם שום חלק בהרוחת הנכסים של הצבור, ועוד חילוקים רבים, שהבעלות מוגבלת יותר ליחידים בנכסי הצבור, מצבעלי מניות בנכסי החברה, ומ"מ מלינו דיש להם דין בעלות לענין חמץ בפסח וכיב"ז, דבפירוש איתא בירושלמי (פ"ק דפסחים ה"א), רבי ירמיה' צעי צתי כנסיות וצתי מדרשות, מהו שיהי' צריכים צדיקה, מה צריכא לי', שכן מכניסין לשם בשבתות וימים טובים, ותהא פשיטא לי' (ופי' הקרבן העדה והפ"מ דצריכין צדיקה דהא מקום שמכניסין חמץ הוא) וכו' עכ"ל, ונפקא כן בש"ע (סי' תל"ג ס"י), וע"כ הטעם משום דקנו הצבור את

אבל כל זה בחברת מניות שהשתתפו ציניהם אנשים פרטיים, בשיוי זכויות לכל אחד מבני החברה, משא"כ בנירות של הממשלה, וכן בשטרי כסף של צנק

החמץ מדין חלר, לבית הכנסת דינו כמו חלר השותפין
דקונה, כמבואר בש"ע (א"ע סי' ל' [צצ"ש סק"ט])
ובקלות החושן (סי' ר' סק"א), וש"מ דיש לכ"א ואחד
מהצבור דין בעלות ומוטל עליהם איסור כל יראה,
דאל"כ אמאי מחויבים בצדיקה, ומנהלי הצבור נכנסו
תחתיהם לחיוב צדיקה מטעם שליחות, וציות
שמסתמא המה ג"כ חצרי הצבור.

שו"ת דברי דודים

[ביטול על החלק של ישראל בהשותפות]

אחר ימים רבים הננתי מברס"ג דכירפוזן התשוב'
שכננתי בימי ילדותי שרמזתי בס"י ומחמת
דחביבא עלי שמע חסא דימי ילדותי פ"כ הדפסתי
כל שאלה :

מברס"ג כ"ר המנדיל נ"י להגאון הדיק המפורסם
מבר"י סאלאנסער נ"י ודברי הגאון מונאים נחוד
דברי משונם בר"ס נ"י :
אלקים יפנה אם שלום חזונו הגאון
אמימי סר ישראל לדיק יסוד פולס. חסיד
קקש"ם מוה"י ישראל סאלאנסער שליט"א
נרו יכל עד כל ימן :

מה מאוד יחרדו משמחתי ביום נשמי להפריך
דברי לסי קדושם גאון באתר דממן זיקוקן
דנרא . אך בזכרי אם גודל דקמו ורוב פטמו אשר
לפי גדלו כן מנוחטמו כ"ו ויהא רסוח כ"ו :
במה דחדש הדרי"ג דהיכא אמריק דממונא לא נטל
ואף האיסור דשייך ל"י לא נטל . היינו דוקא
כיני דמלי נבטלים כל דכו כמו מחומין שטבג בכל או
מי שנחסרב קב כ"ו בזה דוקא אמריק דלא נטיל ממונא
נבטלים . ואף אי כימא דמחומין אינו אלא בשל ישראל
מ"מ לא נחסרב אלא בשל ישראל כמוו ואינו בדין
שינטל שם נבטלים דחנרו בשלו חבל ברבים דהאיסור
הינו דוקא אלא נבטלים דישראל כשנחסרב בשל פכ"ס
י"ל שפיר דאף דממונא לא נטיל מ"מ קדושם ישראל
דנכאז ממונא שפיר נטל כממון פכ"ס ונטשה כממון
דפכ"ס דשרי להלוומו ברבים כמו דאמריק כיממו דף
פ"כ דחתיכה של הקדש חטאת שנחסרבס נחתיכה של
חולין דנטל אף דזס ג"כ כ"ו ממון גבו' . אלו דברי
ברב גאון ישראל. מכאן וחילך דברי לפיר המלמידים .

קול קורא

באשר נשאלנו בדבר הלוואות של קרעדיט יוניאן'ס
(credit unions).

הננו לגלות דעתנו, שאסור בין להשתתף בקרעדיט
יוניאן ובין ללוות ממנה בלא היתר עיסקא, שהרי עי"ז
הוא מלוה וואו לוח בריבית.

וכן הי' דעתו של מרן בעל האגרות משה זצוקללה"ה.
וההיתר שכתב לענין שער"ס (shares) באגרות משה
אהע"ז חלק א' ס"ס ז' אינו שייך לכאן.

אולם מכיון שיש מצדדים להקל אף שראוי ונכון
להחמיר באיסור דאורייתא מכל מקום הרוצה ללוות
או שלוח כבר ישאל המורה הוראה שלו או רב מובהק.

ויהי רצון שננצל מכל מכשול.

חננו בשלום תשס"ט זכ"ה
ה"א ד' יוני 7
ר' ז' גי"ן ע"ה
למלך קמ"ח
ה"א ד' יוני 7

שלמה אליהו מילר
רה"כ ואב"ד דכולל טאראנטא

הבהרה

באשר יצא מקרוב גילוי דעת בענין הצד איסור ריבית שכרוך בהלוואה לקרעדיט יוניאנ'ס (Credit Unions) וגם במה שיש צד איסור ללות מאתם. והיות ורבו אלו שכבר לוו מקרעדיט יוניאנ'ס והפסד הרבים תלוי בזה על כן נעתרתי לחוות דעתי בענין הנ"ל איך להתנהג בדיעבד.

והנני בזה לגלות דעתי שכיון שיש צדדים להקל כאשר מבואר מתוך המכתב הראשון בענין הנ"ל על כן אינני מחליט את הדבר לאיסור ואינני אומר בזה לא איסור גמור ולא היתר. ויש להדגיש לאלו שכבר לוו שיעשו שאילת חכם. ולדעתי יש על מה לסמוך להמשיך בדיעבד לפרוע הריבית כדי להנצל מהפסד ממון. ולכתחילה ישלם אחר עבורו שלא בתורת שליחות ויפרש שאינו מחוייב לשלם לו מה שפרע עבורו אע"פ שבאמת דעתו לשלם לו. ויעשה שאלת חכם על פרטי האופן הנ"ל כדי לעשותו כהוגן.

ויה"ר שלא נכשל בדבר הלכה

וע"ז באתי על החתום ביום ו' לחודש טבת תשע"ט

